

ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการบัญญัติศัพท์*

เยาวลักษณ์ กระแสสินธุ์**

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีจากต่างประเทศได้หลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทยอย่างมากมาย สิ่งหนึ่งที่ติดตามมา คือ เราเริ่ม “คำศัพท์” ที่เกี่ยวข้องกับวิชาการหรือเทคโนโลยีนั้นๆ เข้ามาด้วย “คำศัพท์” ที่เรารับมานั้นส่วนใหญ่เราจะรับมาโดยการ “ทับศัพท์” เพราะเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด เช่น फिल्म (film) การ์ตูน (cartoon) รถแท็กซี่ (taxi) พายุดีเปรสชัน (depression) เป็นต้น แต่ถ้า “คำศัพท์” เหล่านั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ ความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมแล้ว “การทับศัพท์” อาจจะทำให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจ หรือเข้าใจไม่ตรงกันได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการ “คิดคำขึ้นใหม่” ให้มีความหมายตรงกับ “คำศัพท์” เดิม นั่นคือ “การบัญญัติศัพท์” นั่นเอง

วิธีการบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถาน อาจกล่าวได้ว่ามีหลักกว้างๆ อยู่ ๒ ข้อ คือ “การคิดคำขึ้นใหม่” โดยใช้คำไทย หรือคำบาลีสันสกฤตที่มีใช้อยู่แล้วในภาษาไทย และ “การทับศัพท์” นอกจากนี้ในปัจจุบันยังนิยมใช้อีกวิธี คือ “การแปลศัพท์” วิธีการบัญญัติศัพท์ที่กล่าวมานี้ทำให้เกิด “ศัพท์” ใหม่ๆ ขึ้นมากมาย ศัพท์เหล่านี้มีทั้งที่ “ขายออก” “ขายไม่ค่อยออก” และ “ขายไม่ออก” ที่เป็นเช่นนี้ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุผลหลายอย่างประกอบกัน จะขอพิจารณาไปตามลำดับดังนี้

๑. การคิดคำขึ้นใหม่

การบัญญัติศัพท์ด้วยวิธีคิดคำขึ้นใหม่นี้ ตามหลักเกณฑ์ให้พิจารณาหาคำไทยที่มีความหมายตรงกับศัพท์เดิมให้ได้เสียก่อน แต่ถ้าไม่สามารถหาได้จึงให้ใช้คำบาลีสันสกฤตที่คนไทยคุ้นเคย คำที่คิดคำขึ้นใหม่นี้จะมีความหมายตรงกับศัพท์เดิม เช่น ผล (effect) ระบบ (system) เกณฑ์ (criterion) ประยุกต์ (applied) เป็นต้น

การคิดคำขึ้นใหม่ในลักษณะเช่นนี้ ถ้าเป็นคำไทย หรือเป็นคำบาลีสันสกฤตที่คนไทยคุ้นเคยอยู่แล้ว คำเหล่านี้มักจะเป็นที่ยอมรับ เช่น ระเบียบ (order) เป็นต้น แต่บางครั้งถ้าไม่สามารถหาคำบาลีสันสกฤตเช่นนั้นได้ก็มีการนำคำบาลีสันสกฤตที่ยังไม่ “คุ้นหู คุ้นตา คุ้นปาก” คนไทยมาใช้ เช่น อาเวค

* บทความนี้เคยตีพิมพ์ในเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “ศัพท์บัญญัติไทย” จัดพิมพ์เผยแพร่ในงานสัมมนาเรื่อง “ศัพท์บัญญัติไทย” เมื่อพฤษภาคม ๒๕๓๗ วารสารวรรณวิทัศน์ได้รับความอนุเคราะห์จากผู้เขียนอนุญาตให้นำมาตีพิมพ์ใหม่

** อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศ.บ.(ภาษาและวรรณคดีไทย) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ศศ.ม.(ภาษาศาสตร์-ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยมหิดล

(emotion) พิชาน (conscious) คำเหล่านี้มักจะไม่ใช่ที่ยอมรับจนทำให้ต้องมีการบัญญัติคำขึ้นใหม่ คือ อารมณ์ (emotion) ความรู้สึกตัว (conscious) เป็นต้น จะเห็นได้ว่า การคิดคำขึ้นใหม่ด้วยวิธีนี้เป็นวิธีการบัญญัติศัพท์ที่ได้คำค่อนข้างตรงกับศัพท์เดิมมากที่สุด แต่ก็ยังคงมีปัญหาบ้างดังที่กล่าวมาข้างต้น

ดังนั้นในกรณีที่หาคำที่มีความหมายตรงกับ “ศัพท์เดิม” ไม่ได้ ก็จะใช้วิธีการสร้างคำ คือ การประสมคำ สำหรับคำไทย และใช้วิธีสมาส สนธิ หรือวิธีเลียนเสียงต้นศัพท์ (การสร้างคำโดยการใช้คำบาลีสันสกฤตที่มีเสียงใกล้เคียงและมีความหมายตรงกับศัพท์เดิม) สำหรับคำบาลีสันสกฤต เช่น จุดหมาย (aim) แนวโน้ม (trend) คณบดี (dean) พันธุกรรม (heredity) วิดีทัศน์ (video) สัมมนา (seminar) เป็นต้น การคิดคำใหม่โดยการสร้างคำนี้ ถ้าเป็นคำไทยก็มักจะเป็นที่ยอมรับ เพราะเข้าใจความหมายที่อยู่แล้ว เช่น ไฟฟ้า (electricity) หนังสือพิมพ์ (newspaper) เป็นต้น หรือถ้าเป็นคำบาลีสันสกฤตที่เป็นที่รู้จักกันดีก็มักจะเป็นที่ยอมรับเช่นเดียวกัน เช่น นโยบาย (policy) ธนาคาร (bank) มวลชน (masses) เป็นต้น โดยเฉพาะวิธีเลียนเสียงต้นศัพท์มักจะ “ติด” ในภาษาเพราะค่อนข้าง “คุ้นหู” เช่น โทรศัพท์ (telephone) โทรทัศน์ (television) เป็นต้น

การสร้างคำโดยการใช้คำไทยกับการสร้างคำโดยการใช้คำบาลีสันสกฤตนั้นถ้านำมาเปรียบเทียบกันเราไม่อาจบอกได้อย่างแน่ชัดว่าวิธีใดจะดีกว่าหรือง่ายกว่ากัน เพราะบางครั้งเราสามารถหาคำไทยมาใช้ได้แต่กลับใช้คำบาลีสันสกฤตแทน ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความหมายของคำไทยนั้นเป็นความหมายทั่วไป ในขณะที่ “คำศัพท์เดิม” มีความหมายเฉพาะทางวิชาการ การใช้คำบาลีสันสกฤตจะเหมาะสมมากกว่า เช่น คำศัพท์ *temperature* ถ้าใช้เป็นคำไทยว่า “ความร้อน ความเย็น” คนทั่วไปอาจจะเข้าใจว่าเป็นความร้อน ความเย็นโดยทั่วไป แต่ความจริงแล้ว คำศัพท์นี้หมายถึงความร้อนความเย็นในทางฟิสิกส์ ดังนั้นศัพท์บัญญัติของคำนี้จึงใช้ว่า “อุณหภูมิ” เป็นต้น หรือคำศัพท์บางคำมีการกำหนดคำบัญญัติศัพท์ไว้หลายคำทั้งคำไทยและคำบาลีสันสกฤต แต่ปรากฏว่าคนกลับนิยมใช้คำบาลีสันสกฤตมากกว่า เช่น *crisis* มักนิยมใช้คำศัพท์บัญญัติว่า “วิกฤตการณ์” มากกว่า “ความผันผวน” *development* มักนิยมใช้ “พัฒนาการ” มากกว่า “ความคลี่คลาย” ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะคำบาลีสันสกฤตมีความหมายหนักแน่นมากกว่าคำไทย

นอกจากนี้คำไทยมักจะมีควาหมายโดยนัยแฝงอยู่ด้วย จึงอาจทำให้เกิดปัญหาได้ในแง่ของความหมายที่ไม่ชัดเจน ในขณะที่คำบาลีสันสกฤตที่เข้ามาอยู่ในภาษาไทย เรามักจะนำมาใช้ในความหมายโดยนัยอยู่แล้ว เช่น *experience* ราชบัณฑิตยสถานบัญญัติไว้ดังนี้ “การประสบ ความชัดเจน ประสบการณ์” คนส่วนใหญ่นิยมใช้คำว่า “ประสบการณ์” มากกว่า “ความชัดเจน” ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า “ชัดเจน” มีความหมายโดยนัยในทางที่ไม่ค่อยดีแฝงอยู่ เป็นต้น

การสร้างศัพท์บัญญัติด้วยวิธีการสร้างคำนี้ บางครั้งไม่สามารถหาคำไทยหรือคำบาลีสันสกฤตมาสร้างศัพท์บัญญัติได้ทั้งคำก็จะเล็งมาใช้คำบาลีสันสกฤตประสมกับคำไทยแทน เช่น ภูมิแพ้ (*allergy*) ภาพถ่าย (*photograph*) ผิดปกติ (*abnormal*) เป็นต้น ศัพท์บัญญัติที่เกิดจากการสร้างคำแบบนี้มักจะเป็นที่นิยมใช้อาจเป็นเพราะคำไทยและคำบาลีสันสกฤตที่นำมารวมกันมักจะเป็นคำง่าย ๆ และเป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปแล้วนั่นเอง

การบัญญัติศัพท์โดยวิธีการสร้างคำนี้ ถึงแม้ว่าหลักเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถานจะกำหนดให้เลือกใช้คำไทยก่อน แต่ตามความเป็นจริงเราจะเลือกใช้คำไทยหรือคำบาลีสันสกฤตนั้นย่อมต้องพิจารณาให้รอบคอบในหลายๆ ด้าน แต่ที่น่าสังเกตคือ การนำคำบาลีสันสกฤตมาใช้ คำเหล่านั้นจะต้องเป็นคำที่คนไทยคุ้นเคยอยู่ก่อนไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความหมายหรือการออกเสียง เพราะมิฉะนั้นจะไม่ได้รับความนิยม หรือไม่ “ติด” เช่น *gift* เดิมเคยกำหนดศัพท์บัญญัติว่า ทายวุฒิ (ทา-ยะ-วุต-ติ) ทายสมบัติ

(ทา-ยะ-สม-บั๊ด) *อภิชาติสมบั๊ด* (อะ-พิ-ชาต-ติ-สม-บั๊ด) ปรากฏว่าไม่มีคำใดที่ “ติด” อยู่ในภาษาไทยเลย คำที่ใช้ในปัจจุบันคือ “พรสวรรค์” ซึ่งเป็นคำที่คนไทย “คุ้นเคย” อยู่แล้วนั่นเอง

๒. การทับศัพท์

เป็นวิธีการบัญญัติศัพท์ที่ราชบัณฑิตยสถานให้ใช้ในกรณีที่ไม่สามารถหาคำไทย คำบาลีสันสกฤตที่เหมาะสมมาสร้างเป็นคำใหม่ได้ การทับศัพท์เป็นการถ่ายเสียงศัพท์ในภาษาเดิมออกมาเป็นภาษาไทยโดยถ่ายเสียงอักษรออกมาทุกตัว เช่น เทคโนโลยี (technology) เลนส์ (lens) ลิปสติก (lipstick) เป็นต้น การทับศัพท์แบบนี้เป็นการทับศัพท์ทั้งคำ นอกจากนี้ยังมีการทับศัพท์อีกแบบหนึ่ง คือ การทับศัพท์บางส่วน คือ การนำคำทับศัพท์กับคำไทย หรือคำบาลีสันสกฤตมาเรียงต่อกัน เช่น ก๊าซน้ำตา (tear gas) รังสีคอสมิก (cosmic rays) การ์ดแต่งงาน (wedding card) เป็นต้น

ในการทับศัพท์นั้นราชบัณฑิตยสถานได้กำหนดหลักเกณฑ์การทับศัพท์ไว้หลายประการ เช่น กฎการใช้ไม้ไตคู่ที่กำหนดให้ใช้ได้สองกรณี คือ “เพื่อให้เห็นแตกต่างจากคำไทย เช่น log = ล็อก และเพื่อช่วยให้ผู้อ่านแยกพยางค์ได้ถูกต้อง เช่น okhotsk = โอค็อตสค์” (นิตยา กาญจนะวรรณ, ๒๕๓๕, น.๑๗๕) กฎเกณฑ์เหล่านี้ในทางปฏิบัติอาจต้องมีการยกเว้นหรือเปลี่ยนแปลงบ้าง เพราะไม่เช่นนั้นอาจจะเกิดปัญหาขึ้นดังที่ นิตยา กาญจนะวรรณ (๒๕๓๕, น.๑๗๖) ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้โดยสรุปว่าคำภาษาอังกฤษบางคำที่เสียงคล้ายกันถ้าทับศัพท์แล้วไม่ใช้ไม้ไตคู่กำกับจะทำให้ไม่ทราบว่าคำใดมาจากศัพท์เดิมตัวใด เช่น เจมส์ (jems) และ เจมส์ (James) จะเห็นได้ว่าสองคำนี้เมื่อทับศัพท์แล้วจะสะกดเหมือนกัน จึงต้องใส่ไม้ไตคู่กำกับหนึ่งคำ ตัวอย่างนี้ยังแสดงให้เห็นว่าไม้ไตคู่สามารถใช้ได้อีกกรณีหนึ่งคือ “ใช้กำกับเสียงสั้น” จึงมีการใช้ไม้ไตคู่กับคำทับศัพท์อื่นๆ อีก เช่น เท็กซัส (Texas) เป็นต้น แต่ก็มีบางคำถึงแม้จะใช้วิธีนี้แล้วก็ยังคงมีปัญหา คือ เมื่อใส่เครื่องหมายไม้ไตคู่แล้วจะไปซ้ำกับคำไทย เช่น Dec ถ้าเขียนตามกฎการทับศัพท์จะได้ว่า “เดก” คำนี้มีเสียงสั้นจึงใส่เครื่องหมายไม้ไตคู่เป็น “दैค” จะเห็นว่าไปซ้ำกับคำไทย จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนเป็น “เดค” หรือ “दैค” หรือ “दैค” เป็นต้น

ปัจจุบันบุคคลในวงการต่างๆ มักใช้วิธีทับศัพท์เมื่อรับคำศัพท์ใหม่ๆ เข้ามา โดยที่บางครั้งราชบัณฑิตยสถานยังไม่ได้กำหนดศัพท์บัญญัติของคำเหล่านั้นไว้ และเมื่อคำศัพท์เหล่านั้นคนส่วนใหญ่นำมาทับศัพท์อย่างถูกต้องและใช้จนแพร่หลาย เข้าใจกันโดยทั่วไปแล้วราชบัณฑิตยสถานก็มักจะยอมรับคำทับศัพท์เหล่านั้น ถึงแม้ว่าคำศัพท์นั้นๆ สามารถที่จะหาคำไทยหรือคำบาลีสันสกฤตมาใช้บัญญัติศัพท์ได้ และเมื่อราชบัณฑิตยสถานบัญญัติศัพท์นั้นออกมา คนส่วนใหญ่ก็ยังคงนิยมใช้คำทับศัพท์มากกว่า เพราะเคยชิน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าคำทับศัพท์นั้นเป็นคำเดียวโดดๆ หรือเป็นคำสั้นๆ เช่น AIDS ที่ย่อมาจากคำว่า *Acquired Immune Deficiency Syndrome* คนทั่วไปมักจะใช้เป็นคำทับศัพท์ว่า “เอดส์” มากกว่าศัพท์บัญญัติ “กลุ่มอาการภูมิคุ้มกันเสื่อม”

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าวิธีการบัญญัติศัพท์ด้วยวิธีทับศัพท์เป็นวิธีค่อนข้างง่ายและสะดวกรวดเร็วที่สุดในบรรดาวิธีการบัญญัติศัพท์ทั้งหลาย ถึงแม้จะเกิดปัญหาบ้างแต่ก็สามารถหาวิธีแก้ไขได้ นอกจากนี้การทับศัพท์บางส่วนก็อาจถือได้ว่าเป็นวิธีการที่ใช้แก้ไขปัญหา ในกรณีที่คำศัพท์บางคำสามารถหาคำไทยหรือคำบาลีสันสกฤตมาใช้ได้เพียงบางส่วน ถึงแม้ว่าการทับศัพท์เพียงบางส่วนนี้จะทำให้ศัพท์บัญญัติ คำนั้นหน้าตาแปลกเหมือน “ลูกครึ่ง” ก็ตาม แต่ถ้าคำไทยหรือคำบาลีสันสกฤตนั้นๆ เป็นคำที่คุ้นเคยกันดีอยู่แล้ว และเสียงของคำที่นำมาต่อกันก็สามารถเข้ากันได้สนิทด้วย การทับศัพท์ด้วยวิธีนี้ก็คง “ไม่น่ารังเกียจ” แต่อย่างใด เช่น การ์ดแต่งงาน (wedding card) เป็นต้น ยิ่งในปัจจุบันการติดต่อกับต่างประเทศสะดวกและ

รวดเร็วกว่าแต่ก่อนมาก คำศัพท์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิทยาการใหม่ๆ ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจ การแพทย์ การศึกษา ล้วนแพร่เข้ามาอย่างรวดเร็วจึงเป็นการยากที่ราชบัณฑิตยสถานจะสามารถคิดศัพท์บัญญัติด้วยวิธีการคิดคำขึ้นใหม่ได้ทันกาล

เรื่องของการทับศัพท์บางท่านอาจจะมีความเห็นว่าเป็นการทำให้ภาษาไทยไม่ “งอกงาม” และเต็มไปด้วยคำ “ฝรั่ง” ทั้งยัง “จะทำให้ยุ่งยากแก่การออกเสียงของคนไทยที่ไม่ได้เรียนภาษาอังกฤษเลย” (สนั่น ปัทมะทิน ๒๕๓๕, น.๓๑) นั้น ถ้าพิจารณาให้ดีแล้ว คำทับศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่หรือความรู้สึกนึกคิดของคนส่วนใหญ่มักจะแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นการแพร่ไปโดย “การพูด” ตามๆ กันมา เช่น เอ็ดส์ (AIDS) แฟกซ์ (fax facsimile) คอมพิวเตอร์ (computer) เป็นต้น คำทับศัพท์เหล่านี้บางคำเมื่อ “ออกเสียง” เราจะเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ในบางพยางค์ให้ “คู้้นหู” คนไทยเช่น คอมพิวเตอร์ จะออกเสียงว่า “คอม-พิวเตอร์” แฟกซ์ จะออกเสียงว่า “แฟ๊ก” เป็นต้น ดังนั้นจึงไม่น่ามีปัญหาในเรื่องการออกเสียงเพราะมีการดัดแปลงเสียงให้เข้ากับเสียงภาษาไทย เกี่ยวกับเรื่องนี้อาจารย์ภาษาศาสตร์ท่านหนึ่งได้แสดงความเห็นไว้ดังนี้ “...อะไรก็ตามที่คนไทยนำมาใช้แล้วก็ย่อมกลายเป็นของไทยๆ ไป...โดยธรรมชาติแล้ว เมื่อเรายืมคำมาจากภาษาอื่นเราจะปรับคำที่รับมานั้นให้เป็นภาษาไทยในด้านต่างๆ เสียงบ้าง ความหมายบ้างแล้วแต่กรณี ทั้งนี้เพราะเรามีความคุ้นเคยอยู่กับภาษาของเราเท่านั้น ถ้าคำยืมมาแตกต่างจากภาษาของเรา ก็ต้องปรับให้เข้ากับภาษาของเราโดยธรรมชาติ...” (กัลยาณีวัฒนา, ๒๕๒๙, น.๘ - ๙)

นอกจากนี้การทับศัพท์ยังทำให้ทราบว่คำเหล่านี้ไม่ใช่คำไทยแท้อีกด้วย ส่วนเรื่อง “การเขียน” นั้น ผู้ที่จำเป็นต้อง “เขียน” คำเหล่านี้มักจะเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งถือเป็นหน้าที่ที่จะต้อง “รู้” และเขียนคำทับศัพท์นั้นๆ ได้ถูกต้องตรงตามที่ราชบัณฑิตยสถานกำหนด

นอกจากนั้นถ้า “คำศัพท์” ที่รับเข้ามาเป็นคำเฉพาะด้านหรือศัพท์เฉพาะ (jargon) เช่น ศัพท์แพทย์ ศัพท์คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ก็ควรใช้ “คำทับศัพท์” ดังที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ ทรงกล่าวไว้ดังนี้

ในสมัยนี้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่นักวิชาการทั่วโลกยอมรับกัน ถ้านักวิชาการไทยจะเข้าประชุมหรือสนทนาระดับระหว่างประเทศ จะเป็นในประเทศหรือต่างประเทศก็ดี จะต้องสามารถเข้าใจภาษาอังกฤษพอสมควรและโดยเฉพาะศัพท์เทคนิคของวิชานั้นๆ ข้าพเจ้าคิดว่าจะเป็นกำไรชีวิต ถ้านักศึกษาวิทยาศาสตร์ได้ยินหรืออ่านคำไทยที่มีเค้าคำเทคนิคภาษาอังกฤษที่กำลังเรียนอยู่อย่างมากมาย หรือเป็นคำทับศัพท์ไปเสียเลย (กัลยาณีวัฒนา, ๒๕๒๕, น.๗)

อย่างไรก็ตามถึงแม้การทับศัพท์คำที่เป็น “ศัพท์เฉพาะ” จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมของบุคคลที่อยู่ในวงการนั้นๆ แต่การบัญญัติศัพท์ด้วยวิธีสร้างคำใหม่ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงด้วยเพราะ “ศัพท์เฉพาะ” เหล่านี้ถ้านำไปใช้กับบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับวงการนั้นๆ ย่อมทำให้เกิดความไม่เข้าใจได้ ดังนั้นถ้าศัพท์บัญญัติที่เป็น “ศัพท์เฉพาะ” มีทั้งแบบที่เป็น “คำทับศัพท์” และ “การสร้างคำใหม่” ให้เลือกใช้ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง เช่น “ศัพท์แพทย์” ในบางครั้งอาจต้องนำไปใช้กับบุคคลนอกวงการแพทย์ คือ ผู้ป่วยการที่จะใช้คำทับศัพท์ย่อมเกิดปัญหาขึ้นได้ ดังนั้นถ้าแพทย์จำเป็นต้องสื่อสารกับผู้ป่วยก็ควรเลือกใช้คำบัญญัติศัพท์ที่เกิดจากวิธีการสร้างคำแทนการเลือกคำทับศัพท์เช่น “ดีกโอพีดี” ควรใช้ว่า “ดีกผู้ป่วยนอก” ในขณะที่ถ้าสื่อสารกับแพทย์ด้วยกันก็สามารถเลือกใช้คำทับศัพท์ได้เพื่อเป็นการประหยัดเวลา เป็นต้น

ดังนั้นจึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า การบัญญัติศัพท์ด้วยวิธีทับศัพท์เป็นวิธีที่เหมาะสมกับ “ศัพท์เฉพาะ” หรือศัพท์ในวงการต่างๆ ที่แพร่เข้ามาอย่างรวดเร็ว เพียงแต่ราชบัณฑิตยสถานต้อง “เร็ว” พอสมควรในการเก็บรวบรวมคำเหล่านี้แล้วกำหนด “คำทับศัพท์” ที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ ให้ผู้เกี่ยวข้องกับวงการนั้นๆ ทราบ เพื่อจะได้นำไปใช้ให้แพร่หลาย “คำทับศัพท์” ที่ราชบัณฑิตยสถานกำหนดออกมานี้ ถึงแม้ว่าอาจจะดูเหมือนเป็นการทำให้ภาษาไทยเต็มไปด้วคำภาษาอังกฤษ แต่ถ้าพิจารณาแล้วจะพบว่า “คำทับศัพท์” เหล่านี้จะมีลักษณะของภาษาอังกฤษแบบไทย เช่นเดียวกับภาษาบาลีสันสกฤตที่เข้ามาปะปนในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก จนแม้แต่เจ้าของภาษาเองก็ไม่สามารถจำได้ ทั้งยังเป็นการเพิ่มคำขึ้นใช้ในภาษาอีกด้วย แต่สิ่งหนึ่งที่ควรคำนึงถึงก็คือ ถ้าเลือกใช้วิธีการทับศัพท์ก็ต้องยึดถือหลักเกณฑ์การทับศัพท์ของราชบัณฑิตยสถานอย่างเคร่งครัดด้วย

๓. การแปลศัพท์

การบัญญัติศัพท์ยังสามารถใช้วิธีการแปลศัพท์แบบ “ตรงตัว” และแบบ “ตีความ” เช่น สระเปิด (open vowel) คลื่นสั้น (short wave) ที่ปรึกษา หรืออาจารย์ที่ปรึกษา (adviser) การประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ (symposium) เป็นต้น การบัญญัติศัพท์ด้วยวิธีนี้สามารถทำได้รวดเร็วและได้ความหมายค่อนข้างตรงกับ “ศัพท์เดิม” โดยเฉพาะการแปลแบบ “ตรงตัว” เช่น ทางด่วน (express way) เป็นต้น แต่ก็อาจจะมีปัญหาบ้างถ้าคำแปลนั้นมีความหมาย “เฉพาะ” ในภาษาไทยและคนทั่วไปเข้าใจอยู่ก่อนแล้ว การที่จะทำให้มีความหมายใหม่ก็ควรจะค่อนข้างลำบากดังที่ นิตยา กาญจนะวรรณ (๒๕๓๕, น. ๑๘๙ - ๑๙๐) ได้ยกตัวอย่าง คำ กระสวยอวกาศ (space shuttle) โดยกล่าวว่า

คนทั่วไปจะเข้าใจว่า “กระสวย” หมายถึง “เครื่องบรรจุสำหรับทอดผ้า หรือเย็บผ้า” อันหมายถึง ‘อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอดผ้าที่วิ่งกลับไปกลับมา’...กระสวยอวกาศภาพแรกที่ปรากฏขึ้นในใจของคนไทยก็คือ กระสวยทอดผ้าที่วิ่งไปวิ่งมาอยู่ในอวกาศ”

นอกจากนี้ “คำศัพท์” บางคำถ้าแปลแบบตรงตัว ศัพท์บัญญัติที่ได้นั้นอาจจะทำให้ผู้ใช้เกิดความสับสนใจเรื่องของความหมายได้ ดังตัวอย่างศัพท์ทางคอมพิวเตอร์ที่นิตยา กาญจนะวรรณ (๒๕๓๕, น. ๑๙๐) ได้กล่าวถึง เช่น cold start (การเริ่มเดินเครื่อง) ถ้าแปลตรงตัวจะได้ว่า “เริ่มเย็น” fail-safe (ปลอดภัยแม้ขัดข้อง) ถ้าแปลตรงตัวจะได้ว่า “พลาด-ปลอดภัย” fail-soft (ดำเนินงานได้บางส่วนแม้ขัดข้อง) ถ้าแปลตรงตัวจะได้ว่า “พลาด-นุ่มๆ”

นอกจากนี้บางคำยังทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ เช่น value added tax ศัพท์บัญญัติกำหนดไว้ว่า “ภาษีมูลค่าเพิ่ม” คำนี้คนทั่วไปจะเข้าใจว่าถูกเก็บภาษีเพิ่ม เพราะ “เพิ่ม” มีความหมายที่แน่นอนอยู่แล้วว่า “ทำให้มากขึ้น” เป็นต้น

ดังนั้น “คำศัพท์” ใดที่แปลตรงตัวแล้วจะก่อให้เกิดความสับสนหรือเข้าใจความหมายผิด ก็น่าจะเลี่ยงมาใช้วิธีการแปลแบบ “ตีความ” จะทำให้ได้ความหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น คำเติมกลาง (infix) เป็นต้น การที่จะกล่าวว่าวิธีการบัญญัติศัพท์วิธีใดเป็นวิธีที่ดีที่สุดนั้นคงจะไม่ได้ เพราะแต่ละวิธีก็มีความเหมาะสมหรือมีปัญหาแล้วแต่กรณี อย่างไรก็ตาม การบัญญัติศัพท์ไม่ว่าจะใช้วิธีใด สิ่งที่ต้องคำนึงถึงมากที่สุดก็คือ ศัพท์บัญญัติเหล่านั้นจะต้องมีความหมายตรงกับ “รูปศัพท์เดิม” และ “ทำนองเสียง” หรือ “ลำนางจังหวะ” (rhythm) ของคำจะต้องเหมาะกับ “อัจฉริยลักษณะของภาษา” (genious of the language) ดังที่ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (๒๕๑๙, น. ๑๑๒ - ๑๑๓) ทรงกล่าวไว้ว่า “...คำที่

ติดและใช้กันแพร่หลายจะต้องคำนึงถึงความหมายตามมูลศัพท์ และความหมายของคำนั้นและความกระเพื่อมหรือจังหวะของเสียงตามพยางค์ของคำนั้นว่ามีความสำคัญมาก...”

ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของ “*อัจฉริยลักษณะของภาษา*” ในการบัญญัติศัพท์ก็คือ การบัญญัติคำว่า culture ของ “*พระองค์วรวงศ์*” ดังที่พระองค์ได้ทรงอธิบายไว้ดังนี้

ข้าพเจ้าขอให้ตัวอย่างคำว่า culture ข้าพเจ้าคิดตามความหมายของศัพท์และได้นึกถึง รูปภาพสันสกฤตว่า พฤทธิธรรม ได้นำออกใช้ แต่ข้าพเจ้าเองก็ไม่พอใจ รู้สึกหนักๆ อย่งไร ก็ไม่ทราบ จนกระทั่งวันหนึ่งเขียนบทความอยู่ก็มีคำว่า วัฒนธรรม เข้ามาในหัว ข้าพเจ้าก็ ตระหนักทีเดียวว่า เป็นคำที่ชอบด้วยทำนองเสียงหรือลำนำจังหวะในภาษาไทยและอันที่จริง ก็ได้ใช้กันแพร่หลายไปโดยเร็ว (นราธิปพงศ์ประพันธ์, ๒๕๑๙, น.๓)

ดังนั้นการที่เราจะเลือกใช้วิธีใดบัญญัติศัพท์ใดขึ้นมาย่อมต้องพิจารณาสิ่งต่างๆ หลายอย่างประกอบกัน และถ้าศัพท์บัญญัตินั้นเป็นที่นิยมใช้จนแพร่หลายก็ถือได้ว่าศัพท์บัญญัตินั้นประสบความสำเร็จแล้วอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- กัลยาณิวัฒนา, สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้า. “ปาฐกถาำจากการสัมมนาเรื่องการใช้ภาษาไทยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์.” *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, ๑๑ (มกราคม - มีนาคม, ๒๕๒๙), ๔ - ๑๑.
- ชวน หลีกภัย. “การใช้ภาษาแพทย์ในทัศนะของประชาชน,” *วารสารราชบัณฑิตยสถาน* ๑๑ (ตุลาคม - ธันวาคม, ๒๕๒๘) ๕ - ๑๔.
- นราธิปพงศ์ประพันธ์, พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. *งานบัญญัติศัพท์ของพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์*. ธนาคารกรุงเทพจำกัด พิมพ์ถวายเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ ๒๕๑๙.
- นิตยา กาญจนวรวงศ์. *ภาษาไทยไฮเทค*. กรุงเทพฯ: แอด พับลิชซิง, ๒๕๓๕.
- บุญยงค์ เกศเทศ. “โครงสร้างของคำและการบัญญัติศัพท์.” *วิเคราะห์หลักภาษาและแบบเรียนหนังสือไทยตอนที่ ๖*. ศูนย์เอกสารและตำรามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, ๒๕๒๑.
- บุญเสริม ฤทธิภิรมย์. *อธิบายคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.
- วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. *ประมวลศัพท์บัญญัติวิชาการศึกษา*. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๙.
- วิสามนศึกษา, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. *ประมวลศัพท์บัญญัติวิชาการศึกษา*. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๓.
- สนั่น ปัทมะทิน. *ภาษาไทยที่สื่อมวลชนอาจใช้พลาด*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕.